

Vår referens: Dnr 23–10349

Beslut att avsluta tillsyn

Saken

Tillsyn enligt 9 kap. lagen (2010:751) om betaltjänster.

Post- och telestyrelsens avgörande

Post- och telestyrelsen (PTS) avslutar tillsynen utan vidare åtgärd.

Bakgrund

Vissa större kreditinstitut och filialer till utländska kreditinstitut, i det följande kallade kreditinstitut, är skyldiga att tillhandahålla platser för kontantuttag och dagskasseinsättning (kontanttjänster) i betryggande utsträckning i hela landet.

Skyldigheten har en geografisk innebörd som innebär att endast en viss andel av befolkningen får ha längre vägvstånd än 25 kilometer till närmaste plats för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar samt en funktionell innebörd som innebär att platserna ska vara tillgängliga och användarvänliga. PTS ska utöva tillsyn över att kreditinstituten uppfyller sina skyldigheter.

Tillgången till kontanttjänster beräknas i Tillväxtverkets PipoS-applikation Kontantanalys genom att mäta distansen från varje folkbokföringsadress till närmaste plats för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar. Sträckan beräknas genom det allmänna vägnätet. För att genomföra beräkningarna behövs uppgifter om var platser för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar är placerade, var personer i Sverige är folkbokförda och det allmänna vägnätet.

Under september – oktober 2023 genomförde PTS en uppgiftsinsamling i PipoS-applikationen Kontantanalys vilket resulterade i ca 4 400 inrapporterade platser för kontanttjänster. De inrapporterade uppgifterna avspeglar läget på marknaden för kontanttjänster per den 1 september 2023.

Skäl

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Enligt 9 kap. 1 § lagen (2010:751) om betaltjänster (betaltjänstlagen) ska sådana kreditinstitut som till konsumenterna tillhandahåller betalkonton med grundläggande funktioner, tillhandahålla tjänster som gör det möjligt att ta ut kontanter från dessa konton (platser för kontantuttag) i betryggande utsträckning i hela landet. Sådana kreditinstitut som till företag tillhandahåller betalkonton, ska tillhandahålla tjänster som gör det möjligt att sätta in kontanter på dessa konton (platser för dagskassainsättningar) i betryggande utsträckning i hela landet. Detta gäller endast kreditinstitut som den 1 juli närmast föregående år hade mer än 70 miljarder kronor i inlåning från allmänheten.

PTS ska enligt 9 kap. 2 § betaltjänstlagen utöva tillsyn över att kreditinstituten uppfyller sina skyldigheter enligt 9 kap. 1 § samma lag. Om de inte gör det ska PTS enligt 9 kap. 4 § betaltjänstlagen överlämna ärendet till Finansinspektionen. PTS ska dock enligt 9 kap. 6 § betaltjänstlagen inte överlämna ett ärende om det med beaktande av samtliga platser för kontantuttag respektive dagskassainsättningar finns tillgång till sådana platser i betryggande utsträckning i hela landet, eller endast är ett ringa antal personer som inte har sådan tillgång.

Kreditinstitutens skyldigheter har en geografisk och en funktionell innebörd. Den geografiska innebörden kommer till uttryck i 13 § förordning (2010:1008) om betaltjänster (betaltjänstförordningen) enligt vilken högst 0,3 procent av befolkningen får ha längre vägavstånd än 25 kilometer mellan folkbokföringsadressen och den närmaste platsen för kontantuttag. Högst 1,22 procent av befolkningen får på samma sätt ha längre vägavstånd än 25 kilometer till närmaste plats för dagskassainsättningar enligt samma bestämmelse.

Av 4 § i Post- och telestyrelsens föreskrifter (PTSFS 2021:1) om hur avvikelser ska fastställas vid beräkning av sanktionsavgift i samband med skyldighet att tillhandahålla kontanttjänster, framgår att endast sådana platser för kontantuttag respektive dagskassainsättningar som har rimliga öppettider och avgifter samt är användarvänliga ska beaktas när avvikelserna fastställs. En sådan plats ska dock endast beaktas om den även i övrigt är tillgänglig.

Av 3 § i Post- och telestyrelsens föreskrifter och allmänna råd (PTSFS 2020:4) om vilka uppgifter företag ska lämna för tillsyn av den skyldighet kreditinstitut har att tillhandahålla kontanttjänster och om mottagare av uppgifterna, framgår vilka uppgifter PTS samlar in i Tillväxtverkets Pupos-applikation Kontantanalys. De uppgifter som PTS samlar in är uppgifter om kontanttjänstens adress eller geografiska placering, vilken typ av kontanttjänst som finns på platsen, kontanttjänstens serviceform samt tillgänglighet till kontanttjänsten i form av eventuella tillträdeshinder, kontanttjänstens öppettider, maxbelopp för kontanttjänsten och eventuella avgifter för kontantuttag som tas ut av slutkund.

Med uttrycket platser för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar avses enligt förarbetena permanenta inrättningar såsom uttagsautomater, insättningsautomater, instituts eller filialers kontor och livsmedelsbutiker i vilka konsumenter kan ta ut – eller företag kan sätta in – kontanter. Det är inte tillräckligt att det finns möjlighet att beställa kontanter per post eller bud. Ett kontantuttag ska dessutom vara en självständig omvandling av medlen på ett betalkonto med grundläggande funktioner till kontanter utan att det förutsätter köp av andra varor eller tjänster (prop. 2019/20:23 s. 55).

I PTS vägledning, Tillsyn kontanttjänster; Processbeskrivning och bedömningsgrunder avseende platsers tillgänglighet och användarvänlighet ("vägledningen"), den 31 mars 2021, anges omständigheter som kan tyda på brister avseende tillgänglighet och användarvänlighet och innebära att en eller flera platser bör granskas närmare:

- Uppgifter om att en plats inte uppfyller regelverkets grundläggande krav t.ex. att det inte är en permanent inrättning.
- Markanta avvikelser t.ex.
 - jämfört med förhållanden som råder på liknande platser eller tjänster, t.ex. vad avser maxbelopp för uttag.
 - mycket begränsade öppettider.

I vägledningen anges också ett antal bedömningsgrunder som syftar till en enhetlig prövning av om en kontanttjänsts öppettider är rimliga:

- Att det saknas lagstiftning på området och förekommer stora variationer på marknaden ska präglade bedömningen.
- Kortare öppettider kan vara rimliga, särskilt i glesbefolkade delar av landet, om det finns färre kunder med behov av tillgång till kontanttjänsten.
- Kortare öppettider kan vara rimliga om tjänsten tillhandahålls genom personlig bemanning.

PTS bedömning

PTS ska enligt 9 kap. 6 § betaltjänstlagen inte överlämna ett ärende till Finansinspektionen om det med beaktande av samtliga platser för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar finns tillgång till sådana platser i betryggande utsträckning i hela landet. PTS bedömning i det följande utgår därmed i första hand från nämnda bestämmelse. PTS granskar endast kreditinstitutens individuella skyldigheter enligt 9 kap. 1 § betaltjänstlagen om bedömningen enligt 9 kap. 6 § resulterar i att det inte finns platser för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar i betryggande utsträckning i hela landet.

De platser som rapporterats in i Pupos Kontantanalys ligger till grund för beräkningen av om det finns platser för kontanttjänster i betryggande utsträckning i hela landet. Innan tillgänglighetsberäkningarna genomförs måste PTS bedöma om det finns inrapporterade platser som av något skäl inte ska ingå i beräkningsunderlagen.

Tillträdeshinder, säsongöppna platser och platser där kunder måste boka tid

PTS har i denna tillsynsombgång exkluderat platser med tillträdeshinder, säsongöppna platser och platser där kunder måste boka tid från beräkningsunderlagen enligt följande.

Det finns ett antal platser för kontantuttag och dagskasseinsättningar där tillträdeshinder har rapporterats. Med tillträdeshinder avses att tillgängligheten är begränsad på grund av att det exempelvis krävs entrébiljett, boardingkort eller liknande för tillträde till platsen där tjänsten erbjuds. Om nyttjandet av en kontantuttagstjänst kräver köp av en annan vara eller tjänst utgör den inte en plats för kontantuttag enligt betaltjänstlagen. Platserna med inrapporterade tillträdeshinder ska därmed inte ingå i beräkningsunderlagen.

PTS bedömer också att ett antal av de inrapporterade platserna för kontantuttag utgör säsongöppna platser som inte heller ska ingå i beräkningsunderlagen. Med säsongöppna platser avses sådana platser som endast är öppna en viss del av året (t.ex. en kontanttjänst på en skidort som endast har öppet under turistsäsong). Sådana platser är enligt PTS bedömning inte att anse som permanenta eftersom de inte kan användas på året runt-basis och de utgör därmed inte platser enligt betaltjänstlagen.

Slutligen har platser där kunder måste boka tid för att kunna ta ut kontanter eller sätta in dagskassar exkluderats från beräkningsunderlagen. På dessa platser erbjuds inte några allmänna öppettider under vilka kunder kan använda kontanttjänsterna. Att behöva boka tid för att kunna ta ut kontanter eller sätta in dagskassar bör enligt PTS likställas med en beställning via post eller bud. En sådan plats är enligt förarbetena inte en plats för kontantuttag och detsamma bör gälla även för platser för dagskasseinsättningar.

Totalt exkluderas 55 inrapporterade platser för kontantuttag och två platser för dagskasseinsättningar från beräkningsunderlagen. En och samma plats kan ha exkluderats av en eller flera av de ovanstående anledningarna.

Öppettider

Av de olika serviceformerna för kontanttjänster som har rapporterats (uttags- och insättningsautomat, bankkassa, över disk hos ombud och servicebox), är det serviceformen bankkassa som har kortast öppettider i genomsnitt. PTS har därför i tidigare tillsynsbeslut avgränsat bedömningen av öppettider till denna serviceform. PTS bedömer, i likhet med föregående tillsynsbeslut, att platser för kontanttjänster i form av bankkassor som har öppet minst 20 timmar per vecka ska räknas med i beräkningsunderlagen för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar eftersom de får anses ha rimliga öppettider. Även om en bankkassa har öppet mindre än 20 timmar per vecka kan öppettiderna vara rimliga (se bedömningsgrunderna enligt PTS vägledning under avsnittet "Tillämpliga bestämmelser m.m." ovan).

Det saknas dock anledning att inom ramen för denna tillsyn göra individuella bedömningar av öppettiderna på de platser för kontanttjänster som har öppet mindre än 20 timmar per vecka (oavsett serviceform). Detta eftersom gränserna för hur stor andel av befolkningen som får ha längre vägavstånd än 25 km till närmaste plats för kontantuttag respektive dagskasseinsättningar, sett till läget på marknaden per den 1 september 2023, inte skulle överskridas även om alla platser som har öppet mindre än 20 timmar per vecka skulle exkluderas från beräkningsunderlagen. Dessa platser ingår därmed i beräkningsunderlagen.

Slutsatser

Tillgänglighetsberäkningarna i Pupos Kontantanalys visar att 0,25 procent av Sveriges befolkning har längre vägavstånd än 25 km till närmaste plats för kontantuttag (denna andel får enligt betaltjänstförordningen vara högst 0,3 procent). Vidare visar beräkningarna att 0,92 procent av Sveriges befolkning har längre än 25 km till närmaste plats för dagskasseinsättningar (denna andel får enligt betaltjänstförordningen vara högst 1,22 procent).

Utifrån vad PTS har granskat inom ramen för denna tillsyn framgår det att det finns platser för kontantuttag och dagskasseinsättningar i betryggande utsträckning i hela landet.

PTS avslutar därför tillsynen utan att vidta ytterligare åtgärder.

Detta beslut får enligt 9 kap. 11 § betaltjänstlagen inte överklagas.

Beslutet har fattats av enhetschefen Charlotta Garmert. I ärendets slutliga handläggning har även handläggarna Markus Sjöberg (föredragande), Louise Gunnarsson, Samuel Pedersen, John Eriksson och Caroline Weckfelt deltagit.

